

Buletin de ISTORIA PRESEI

Director:
CONSTANTIN POENARU

ISSN 2359 – 778X

ISSN-L 2359 – 778X

Din sumar:

- Propuneri noi pentru *“Istoria jurnalismului din România în date”*
- Gazete de uzină, gazete de șantier
- Politică și cultură în ziarul liberal *Viitorul Vâlcei. 1920-1938 (III)*
- Începuturile presei bulgare din România
- O carte de vizită de la C.D. Fortunescu

- Un număr special de Crăciun - *Timpul familiei* de joi 20 decembrie 1944 •

Buletin de ISTORIA PRESEI

Publicație lunară a Centrului Român de Istorie a Presei,
primul institut particular de studii și cercetări, creat oficial la 24 ianuarie 2014

*Vă urăm un Crăciun fericit,
un An Nou 2015
cu sănătate, liniște și bucurii,
multă fericire, iubire și încredere !
La mulți ani!*

Cu ajutorul lui Dumnezeu și cu sprijinul dumneavoastră, al dragilor noștri cititori, am reușit să ajungem la nr.12. În ianuarie acest an 2014 am început un proiect ambițios, în ciuda multor îndoieli din partea multora. Ne-au onorat însă cu colaborări destui istorici ai presei, precum:

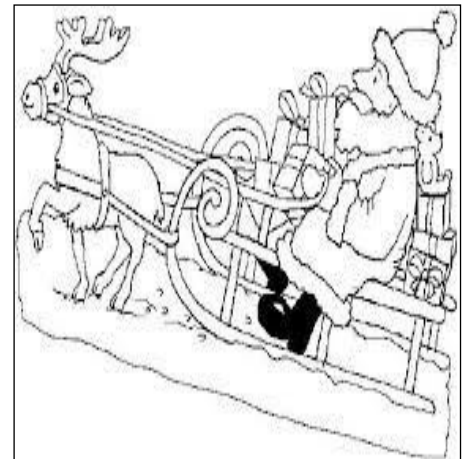
Viorel Frîncu (Buzău), Liviu Papuc (Iași), George Achim și Ion Soare (Rm.Vâlcea), Vali Corduneanu (Germania), Ion

Volcu (Brăila), Maria Crasnoșanu (Jimbolia), Alexandru Omeag (București), Tudor Nedelcea (Craiova) etc.

Le mulțumim din suflet.

După cum mulțumim și celor care ne citesc număr de număr: Iulian Boldea (Tg. Mureș), Anca Ionescu, Mihăiță Enache, Marian Petcu, George Anca, Benone Neagoe, Răduț Bîlbiie, Constantin Bogdan, Iosif Friedmann-Nicolescu, Mioara Vergu-lordache (București), Petre Cichirdan și Tiberiu Aniniș (Rm.Vâlcea), Mihaela Mereuță (Piatra Neamț), Teodora Vasile (Târgoviște), Maria Danilov (Chișinău), Gabriela Rusu-Păsărin (Craiova), bibliotecari, arhivari.

Propuneri noi pentru “Istoria jurnalismului din România în date” ediția a II-a revizuită și adăugită

Constantin și Cristian Poenaru

Cu riscul de a deteriora prietenii cu greu înfiripate, vom continua să facem noi propuneri de publicații periodice ce ar trebui introduse într-o nouă ediție a *Istoriei jurnalismului din România în date* [IJRD]. Astăzi vom aduce în discuție și vom lansa, totodată, ca nouă temă de cercetare pentru istoricii presei un segment extrem de important al jurnalisticii românești, cel al publicațiilor editate de către o uzină, o întreprindere, un șantier de importanță națională.

Nu am introdus aici publicațiile profesionale și muncitorești, nici pe cele departamentale sau buletinele tehnico-științifice. Lista provizorie de mai jos cuprinde, în general, gazetele scoase între 1953-1974 în marile uzine și șantiere ale țării, la indicația Partidului Muncitoresc Român (devenit apoi Comunist), pentru a fi folosite ca mijloace de propagandă în rândul oamenilor muncii mult mai eficace decât gazetele de perete sau de stradă, ori emisiunile stațiilor de radioamplificare înființate în mai fiecare întreprindere sau oraș.

Trebuie să spunem că există câteva astfel de gazete, cu număr de apariții reduse însă, și în perioada dinaintea de 23 August 1944, editate de către consiliile de administrație sau comitetele de direcție ale unor întreprinderi cunoscute, dar ele nu aveau obiective propagandistice de partid precum cele evocate de noi în succinta enumerare de mai jos. După cum există câteva gazete asemănătoare scoase și după 1990 de unele întreprinderi, precum *Autoturism*, publicație a constructorilor de autoturisme de la Uzinele „Dacia” Pitești, de exemplu.

Gazetele enumerate mai jos sunt mărturii deosebit de prețioase pentru cunoașterea “pe viu” a unor momente importante din istoria uzinelor și șantiierelor în care apăreau. În plus, aici au lucrat sau au scris o mulțime de viitori scriitori sau gazetari afirmați în presa tipărită, la radio sau TV. Menționăm că sunt amintite aici doar publicațiile găsite în depozitele Bibliotecii Academiei Române (vezi cota, în paranteze), cele mai multe nefiind inserate în *IJRD*. Poate din necunoaștere, poate din desconsiderare.

Gazete de uzină, gazete de șantier

Atelierele C.F.R. – Arad, 1953-1958 (P II 27.099), **Avântul** – Uzina de Piese Auto Colibași, 1963-1974 (P III 33.266), **Bányász Híradó** (Gazeta Minerului) – Bălan, 1974 (P III 37.227), **Călăuza metalurgistului** (Timpuri Noi) – București, 1949-1973 (P III 22.330), **Canalul Dunăre-Marea Neagră** – Constanța, 1949-1953 (P III-IV 20.776), **Cauciucul** – Onești, 1965-1969 (P III 33.558), **Celuloza** – Brăila, 1962-1974 (P III 33.115), **Chemarea petroliștilor** – Târgoviște, 1951 (P II-III 23.319), **Chimistul** – Borzești, 1965-1969 (P III 33.557), **Chimistul** – Craiova, 1969-1974 (P III 36.409), **Combina** – Uzina „Vasile Roaită” (Aversa), București, 1950-1965 (P III 22.007), **Confecția** – Fabrica de Confecții, București, 1950-1974 (P III 21.902), **Constructorul hidrocentralei** – Bicăz, 1955-1956, 1958-1960, (P III 29.190), **Constructorul siderurgist** – Galați, 1962-1974 (P III 33.118), **Dinamul** – Intr. „Dinamo”, București, 1951-1965 (P III 22.739), **Ecoul șantierului** – Șantierul Naval Mangalia, Constanța, 1957-1959, (P III 32.332), **Electricitatea** – I.R.E.B., București, 1949-1950 (P III 22.328), **Electronica** – Intr. “Electronica”, București, 1963-1974 (P III 33.2139), **Electroputere** – Craiova, 1953-1974 (P III 26.694), **Energia** – Uzina Constructoare de Mașini, Reșița, 1965-1969 (P III 33.553), **Fabrica de Mașini Unelte „Iosif Ranghet”** (Strungul) – Arad, 1951-1958 (P II 26.019), **Făclia hidrocentralei** – Corbeni, Curtea de Argeș, 1962-1968 (P III 32.978), **Făclia petrolistului** – Rafinăria 1, Ploiești, 1949 (P III 43.045), **Firul** – F.R.B., București, 1949-1958 (P III 22.169), **Flacăra** – Combinatul Siderurgic, Hunedoara, 1965-1974, (P III 33.556), **Flacăra Reșiței** – Combinatul Siderurgic, Reșița, 1965 (P III 33.554), **Flacăra Roșie** – FLAROS, București, 1949-1973 (P III 22.170), **Flamura Roșie** (Vagonul) – Arad, 1952-1974, 1978-1979, 1983-1985 (P III 26.025), **Forestierul** – Curtea de Argeș, 1962-1974 (P III 33.116), **Forestierul Văii Mureșului**, Toplița, 1963-1974 (P III 33.265), **Fusul și suveica** – Intr. „Dâmbovița”, București, 1949-1958 (P III 22.348), **Gazeta Tractorul** – Brașov, 1949 (P III 43.047), **Gazeta muncitorului forestier** – Reghin, 1962-1974 (P III 33.117), **Grivița Roșie** – București, 1949-1974 (P III 20.765).

(continuare în pag.a 7-a)

Foto: Petre Cichirdan

Politică și cultură în ziarul liberal “Viitorul Vâlcei” (1920-1938)

(Partea a III-a)

Constantin Poenaru

Publicăm ultima parte din studiul nostru despre Viitorul Vâlcei, unul dintre cele mai longevive ziare românești, scos de liberalul I.G. Duca la 10 octombrie 1920. la Râmnicu-Vâlcea, ca “foaie pentru popor” a Partidului Național-Liberal din județul Vâlcea. A apărut în aproape toată perioada interbelică și a fost nu doar o “gazetă de partid”, ci și o importantă sursă de informații, inclusiv culturale. Aici au scris și s-au afirmat numeroase condeie locale, dar au colaborat, uneori nu cu scrieri originale, ci doar cu reproduceri, și nume cunoscute ale literaturii momentului.

10. Colaborarea scriitorilor consacrați

Între semnatarii de pagini de literatură, alături de condeierii locali întâlnim și numele unor scriitori consacrați. Participarea acestora este fie prin lucrări reproduse din volume sau reviste, fie prin producții originale, acum date spre citire prima dată. Iată principalii autori prezenți în ziarul *Viitorul Vâlcei*, care – să o spunem încă o dată - este o publicație de partid, nu literară: I. Al. Brătescu-Voinești (*Poveste de Crăciun*, nr.14/9 ian. 1921), Al. Vlahuță (*Din zilele grele. Din timpul pribegiei în Moldova*, poezie, nr.16/23 ian. 1921), I. C. Vissarion (*Audiența*, nr.10/1 apr. 1923), Șt. O. Iosif (*Resurrexit!*, nr.11-12/8 apr. 1923), Ion Pillat (*Mănăstire*, nr.3/15 febr. 1927), V. Militaru (*Blana lupului*, fabulă, nr.8/5 mai 1927). Mihail Sadoveanu, care se pregătea să vină la o șezătoare literară la Rm.Vâlcea pe 20 iunie 1923, împreună cu alți colegi din Societatea Scriitorilor Români, publică în nr. 8, 9 și 10 din martie-aprilie 1923, sub genericul “Foileton”, proza intitulată *Minunea*. Lui Al. Cazaban i se retipăresc mai multe capitole din romanul *La umbra unui car* (17 apr. 1921), preluate din ziarul bucureștean *Viitorul*, după cum urmează: *O proptea de nădejde* (27 nov. 1921), *Scrisoarea deputatului* (4 dec. 1921), *La ei acasă* (25 dec. 1921), *În primăria din Prigoreni* (1 ian. 1922), *Cei cari n-au dezertat* (22 ian. 1922). Sunt reluate aici și câteva capitole și *cojoc*, precum *Busuioc* (26 mart. fără nuntă (2 apr. după alegeri (16 apr.

Literatura prin romanul *Maria Hémon*, tradus de Drăgoescu, începând de până la nr.6/15 sept. amintim și povestirea *unei femei* de Alfred prof. D. Tomescu-Putna nr.9/1 nov. 1929. Sunt cunoscute opere literare alte orizonturi culturale.

din romanul *Între frac Discursul lui Domnu* 1922), *Cu nuntă sau* 1922), *Între țărani*, 1922).

străină este prezentă *Chapdelaine* de Louis P. Dr., probabil Petre la nr.1/1 iulie 1929 1929, inclusiv. Mai istorică *Sacrificiul Deberle*, tradusă de în nr.3/1 aug. 1929 și încercări de a face scrise de autori din

11. Modalități publicistice și stilistice de redactare a ziarului

Dincolo de conținutul propriu-zis al articolelor și materialelor publicate în ziarul *Viitorul Vâlcei*, bogat și divers, vrem să aruncăm o privire și asupra modalităților publicistice de realizare a acestora, a genurilor gazetărești, a limbii și stilului utilizate.

De la început trebuie spus că limba utilizată este româna literară, așa cum era ea vorbită în perioada interbelică, fără regionalisme, dar cu câteva particularități specifice epocii. Stilul este unul sobru, fără limbaj colocvial. Ca genuri publicistice, cele mai uzitate sunt: **știrea, articolul:** *Regimul bunului plac* (nr.20/20 febr. 1921), *Partide cari se duc* [despre partidul Conservator] (nr.28/17 apr. 1921), *Țara cere muncă și ordine* (nr.22/26 mart. 1922), *Constituția Învierii* (nr.11-12/8 apr. 1923), *Grea încercare, pe umerii țării!* (Toma Șt. Rădulescu, nr.5/1 sept. 1929), *Comerțul și impozitele* (Mitică Simian, nr. 6/1929), **scrisori de la cititori, reportajul:** *Bomba de la Senat* (nr.10/12 dec. 1920) sau cel publicat în *Viitorul Vâlcei* nr.12-13/15 dec.1929-1 ian. 1930 sub genericul *Congresul Partidului Național-Liberal din Vâlcea. Cea mai strălucită manifestație populară*. Fiind vorba de un material despre cea mai mare acțiune a partidului, congresul, reporterii își drămuiesc cu grijă cuvintele, folosesc un limbaj oficial, deși nu pot să nu le scape câte un pasaj mai colorat: *“De la balcoane, pretutindeni în trecere i s-au aruncat d-lui I. G. Duca buchete de flori, în strigăte călduroase de: “Ura! Să trăiască!”*

Reproducerea discursurilor ținute de președintele I. G. Duca și alți fruntași ai partidului, însoțite de comentariile reporterilor puse între paranteze, ne fac să descoperim *avant la lettre* tiparul binecunoscut al reportajelor tip Agerpres din anii regimului Ceaușescu. Chiar și modul de desfășurare a lucrărilor congresului liberal din 1929 pare să fi fost copiat mai apoi de activiștii PCR din anii 1960-1989. Iată începutul cuvântării rostite de I. G. Duca: *“Domnilor, declar deschis congresul organizațiunii național-liberale din județul Vâlcea și, înainte de a începe lucrările noastre, mă socotesc dator ca în numele dv. al tuturor, să exprim călduroasele*

și recunoscătoarele noastre mulțumiri fruntașilor noștri de la București (aplauze puternice) și din județele vecine, cari au binevoit să vină astăzi și prin prezența lor să dea și mai multă strălucire numerosului nostru congres (aplauze prelungite, strigăte de ura).” Reporterii au consemnat și alte reacții ale sălii la cuvântările rostite: *“vii aplauze”, “aplauze nesfârșite”, “aplauze puternice și îndelung repetate”*. Au existat și momente mult mai patetice în care se specifică reacțiile participanților din sala congresului precum indicațiile scenice dintr-o piesă de teatru: *“Jos cu ei! La pușcărie cu ei!”*, *“Așa e”, “Păcuraru [e vinovat]!”*

Un bilet de intrare la spectacolul Companiei “Cărăbuș”a lui Constantin Tănase, prezentat la 30 martie 1938 pe scena Teatrului Adreani din Rm.Vâlcea, bilet tipărit la Tip. ziarului “Viitorul Vâlcei”.

Publicitatea nu are grafică specială, desene, fotografii, ci doar anunțurile respective încadrate, de obicei, în chenare groase. Sunt dispuse pe ultima pagină, în bloc compact, una după alta. O reclamă face cunoscute binefacerile medicale ale băilor din stațiunea Ocnele Mari.

Există și un fel de **reclamă** mascată sau combinată cu **articolul de senzație**, procedeul fiind folosit pentru a face cunoscute realizările medicale de excepție ale dr. Ion Puțureanu în eradicarea flagelului tuberculozei. Un prim articol intitulat *Un mare binefăcător al omenirii. Dr. Puțureanu, vindecătorul tuberculozei* apare în nr.5/13 nov. 1921, autorul P.P. (probabil, Petre Partenie) văzându-l pe medicul care trata la Sanatoriul său din Olănești chiar laureat al Premiului Nobel. Se revine în nr.13/8 ian. 1922 cu art. *Serul dr. Puțureanu. Părerăa unui mare medic francez, Massart*, apoi în nr.2/14 ian. 1923 cu un titlu sec *Doctorul Puțureanu*.

Nu sunt uzitate genuri publicistice precum: interviul, corespondența trimișilor redacției, ancheta sau reportajul-anchetă, foiletonul satiric, caricatura, desenul, fotografia (în afara fotografiei-portret a lui I.G. Duca).

Susținut inițial din fondurile PNL, apoi tipărit la tipografia S.A. "Viitorul Vâlcei" din beneficiile acesteia, ziarul era departe de ceea ce însemna în România interbelică un ziar modern, adică preț de copertă scăzut, hârtie bună, grafică atrăgătoare, tiraj mare și finanțare din reclamă. Cu paginația sa ternă, lipsită de imaginație și hârtia fragilă, fără un colectiv de redacție propriu-zis și fără redactori profesioniști, tipărit în condiții tehnice dificile, pe o aparatură învechită și cu litere tocite de atâta folosire, *Viitorul Vâlcei* nu putea concura cu marile gazete de la București, cu *Universal* lui Stelian Popescu sau cu *Curentul* lui Pamfil Șeicaru. Ca ziar de partid, era destul că putea duce cuvântul PNL în cele mai depărtate și sărace sate ale Vâlcei, că putea răspunde atacurilor adversarilor politici și putea face cunoscut programul său electoral și de guvernare.

Menționăm că acest studiu a fost prezentat, într-o formă prescurtată, la Congresul Național de Istoria Presei, ediția a IV-a, 14-16 aprilie 2011, de la Constanța

Propuneri noi pentru "Istoria jurnalismului din România în date"

(urmare din pag. a 3-a)

Alte gazete de uzină și de șantier: Înfrățirea –

Fabrica „Înfrățirea”, Oradea, 1950-1958, 1962-1965 (P II 23.446), **Lumina de pe Lotru** – Voineasa-Vâlcea, 1967-1974 (P IV 35.416), **Luptătorul** – Uzinele Chimice București, 1949-1950 (P III 21.124), **Luptătorul** – Uzina Chimică Târnăveni, 1951 (P III 43.058), **Metalurgistul** (Vulcan) – București, 1950-1974 (P III 22.009), **Metalurgistul** – Industria Sârmei, Câmpia Turzii, 1956-1974 (P III 28.299), **Metalurgistul** – Uzina Metalurgică, Iași, 1967-1969 (P IV 35.417), **Metalurgistul** – Uzina „1 Mai”, Ploiești, 1954-1976 (P II 28.901), **Metalurgistul muscelean** – Uzina Mecanică, Câmpulung Muscel, 1963-1974 (P III 33.264), **Minerul** – Exploatarea Ticu, Cluj, 1936-1938 (P II 16.437), **Minerul** –

Intr. Minieră Motru, 1969-1971 (P IV 35.413), **Minerul** – Intr. Minieră Leșu Ursului, Gura Humorului, 1969-1974 (P IV 35.415), **Minerul** – Intr. Minieră Suceava, 1969 (P IV 35.414), **Minerul muscelean** – Bazinul carbonifer Câmpulung Muscel, 1962-1969, 1971-1973 (P III 33.119), **Muncitorul feroviar** (Nicolina) – Iași, 1960-1974 (P III 32.568), **Muncitorul I.T.B.** – București, 1949-1974 (P III 21.157), **Muncitorul metalurgist** – Uzina Mecanică, Turnu Severin, 1963-1966 (P III 33.469), **Muncitorul miner** – Intr. Minieră Barza, Certej, Zlatna, 1960-1974 (P III 32.701), **Muncitorul textilist** – Buhuși, 1954-1956, 1958-1974 (P III 28.905), **Oneștiul Nou** – Onești, 1959-1964 (P IV 32.373), **Petrochimia** – Zona industrială Pitești-Sud, 1969-1974 (P III 34.926), **Petrochimistul** – Borzești, 1969-1974 (P III 35.550), **Porțile de Fier** – Turnu Severin, 1965-1967 (P III 33.780), **Portul** – Constanța, 1957-1964 (P III 31.112), **Progresul** – Uzina Mecanică „Progresul”, Brăila, 1951-1974 (P II 22.764), **Proletarul** – Intr. „Drapelul Roșu”, București, 1950 (P IV 44.148), **Rulmentul** – Bârlad, 1962-1974 (P III 33.334), **Să construim Casa Scânteii** – București, 1950-1951 (P III 22.506), **Șantierul Roșu** – Galați, 1951-1973 (P II 22.765), **Semănătoarea** – București, 1957-1974 (P III 31.114), **Siderurgistul** – Reșița, 1965-1970 (P III 33.555), **Solidaritatea** – Uzina „Solidaritatea”, Oradea, 1949-1956, 1961-1964 (P II 22.504), **Sondorul** – Tg. Jiu, 1954-1959, 1961-1963 (P III 28.903), **Steagul Roșu** – Uzinele „Steagul Roșu”, Brașov, 1951-1960, 1962-1974 (P III 23.509), **Țesătura** – Fabrica „Țesătura”, Iași, 1960-1973 (P III 32.593), **Textilistul** – Intreprinderea pentru Industrializarea Bumbacului, București, 1963-1973 (P III 33.211), **Textilistul** – Intreprinderea de Textile, Pitești, 1963-1974 (P III 33.210), **Tânărul constructor** – Șantierul Uzinei Cocso-Chimice, Hunedoara, 1951-1953 (P III 23.512), **Tânărul miner** – Petroșani, 1951-1953 (P III 23.508), **Tipograful** – Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii”, București, 1962-1973 (P III 33.114), **Tractorul** – Brașov, 1949-1974 (P III 22.515), **Uzina noastră** – Uzina „Republica”, București, 1963-1973 (P III 33.212), **Uzina noastră** – Fabrica Chimică nr. 2, Iași, 1957, 1959-1974 (P III 31.183), **Valența** – Combinatul Petrochimic, Pitești, 1974 (P III 37.226), **Viața combinatului** – Combinatul de Industrializarea Lemnului, Pitești, 1966-1974 (P III 34.305), **Viața șantierei** – Intreprinderea de Construcții, București, 1965-1974 (P III 33.751), **Viața șantierului** – Intreprinderea de Șantiere de Construcții-Montaj, Craiova, 1963-1969 (P III 33.267), **Viața uzinei** – Uzinele „23 August”, București, 1949-1974 (P III 21.417), **Viața uzinei** – Uzina Constructoare de Mașini, Reșița, 1965 (P III 33.552), **Viața uzinei** Intreprinderea „Unio” și „1 Septembrie”, Satu Mare, 1956-1962 (P II 29.995), **Viața uzinei noastre** – Intreprinderea „Janos Herbak”-„Dermata”, Cluj, 1951-1973 (P II 23.529), **Victoria** – Uzina „Victoria”, Arad, 1952 (P III 26.002), **Zorile socialismului** – Hidrocentrala „V.I. Lenin”, Piatra Neamț, 1952-1954 (P IV 24.984).

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

Sumina

DE PE LOTRU

ORGAN AL COMITETULUI DE PARTID SI COMITETULUI SINDICATULUI HIDROCENTRALEI DE PE LOTRU

ANUL V – Nr. 212 SIMBĂȚĂ 18 DEC. 1971 4 PAGINI 20 BANI

CE MĂSURI AȚI LUAT PENTRU ASIGURAREA TRANSPORTURILOR PE TIMP DE IARNĂ ?

Fiind în mare măsură cunoscuți de către cititorii noștri, vă prezentăm în această ediție un număr special al gazetei noastre, dedicat problemelor de asigurare a transporturilor pe timp de iarnă. În acest număr, vă prezentăm un număr de articole care vă vor ajuta să vă dați seama de măsurile luate de către autoritățile competente pentru asigurarea transporturilor pe timp de iarnă. În acest număr, vă prezentăm și un număr de articole care vă vor ajuta să vă dați seama de măsurile luate de către autoritățile competente pentru asigurarea transporturilor pe timp de iarnă.

C. STOICA

Continuare la pag. a 2-a

DE PE INTINSUL ȘANTIERELOR

Condițiile grele ale ierului ne-au împiedicat pe constructorii de la Baraj să obțină noi succese în producție. Ei au reușit să depășească numai în prima jumătate a lui 11 decembrie 40.240 mc. sarcinament, cifră care se apropie de fapt celei realizate până în prezent peste sarcina planificată.

• Minerii de la galeria Balduș-Furica au realizat planul de producție pe luna decembrie, numai în două săptămâni.

• Desfășurarea raportelor se referă la prima jumătate a lui decembrie, putem afirma încă de pe acum că minerii tuturor fronturilor au muncit bine și în această perioadă înaltărilor de pe câteva galerii

sunt edificatoare: Coșca - Petrișcau 42 m.l., Jidost-Voineasa 42 m.l., Sierpu-Voineasa 40 m.l., Sierpu-Sierpu 54 m.l., Galben-Petrișcau 58 m.l., Petrișcau-Galben 70 m.l., Petrișcau-Cești 53 m.l.

• Seta cinematografului din Voineasa va găzdui în ziua de 23 decembrie un concurs „Cine știe câștiga”, organizat de Radio Televiziunea Română. Temele concursului vor fi: „România 1971-1975”, și „Căminul de lămură pe harta patriei”, teme ce vor fi susținute de Horia Șorbu-Măcelaru, Ion-Vladimir Octavian Ionescu și respectiv Achilida-Maria, Dan Nădă, Mihail Costăra, Examinator Ion Mustăța. M.T.C.

Începuturile presei bulgare din România

Constantin Poenaru

Datorită dominației otomane, cultura bulgară va fi frânată în dezvoltarea sa normală câteva secole la rând. Cei mai de seamă reprezentanți ai săi sunt siliți să emigreze în sudul Rusiei, în Serbia sau în Țările Române, unde, paralel cu lupta pe plan politic, pentru eliberarea țării, vor pune bazele unei ample mișcări literar-artistice, cunoscută sub numele de *Văzrajdanе* (Renaștere), 1862-1877.¹ În aceste condiții, nu e de mirare că primele publicații periodice bulgare vor apărea în străinătate: în 1844, C. Fotinov va edita la Smirna (actualul Izmir) revista *Liuboslovie*, iar doi ani mai târziu, în 1846, Ivan Bogorov va scoate la Leibzig ziarul *Bălgarski orel* (Vulturul bulgar), din care nu vor apărea, însă, decât trei numere².

După 1860, mișcarea de eliberare bulgară se intensifică, căpătând un caracter tot mai organizat, revoluționar-democratic. Centrul ei conducător se stabilește la București, unde se înființează diverse organizații burghezo-liberale sau revoluționare (Comitetul Central Secret Bulgar, Societatea de Binefacere, Comunitatea Bulgară etc.) și unde acționează marii revoluționari bulgari, începând cu G.S. Rakovski, Vasil Levski, Liuben Karavelov și Hristo Botev. De altfel, trebuie arătat că și mai înainte de această dată cărturari bulgari refugiați în țara noastră au desfășurat o intensă activitate culturală în cadrul mișcării *Văzrajdanе* (Renaștere). Astfel, în 1806, Sofronie de Vrața publică la Rm.Vâlcea prima carte tipărită în limba bulgară modernă, *Nedelnicul*, iar Petru Baron, care studiasse la Academia grecească din București, tipărește la 1824 primul abecedar modern în limba bulgară, întocmit după *Eclogarul* aromânului Dimitrie Darvaris și după unele abecedare românești.

Întemeietorul presei bulgare din România e considerat Gheorghe Sava Racovski (1821-1867), cunoscut luptător democrat-revoluționar, conducător al mișcării de eliberare antiotomane, care va încerca editarea unei „publicații periodice de filologie” încă din 1857, când se afla la Galați, dar fără succes.³ După șase ani de peregrinări prin Serbia – timp în care va scoate două foi săptămânale: *Bălgarska dnevița* (Gazeta bulgară), aprilie-octombrie 1857, și *Dunavski lebed* (Lebăda Dunării), noiembrie 1860-decembrie 1861 – G.S. Rakovski se refugiază din nou în România, stabilindu-se la București. Aici, el desfășoară o vie și susținută activitate de coordonare a mișcării de eliberare națională a Bulgariei, bucurându-se de sprijinul nemijlocit al domnitorului Alexandru Ioan Cuza, al lui Mihail Kogălniceanu, C.A. Rosetti și al altor personalități politice și culturale ale țării.

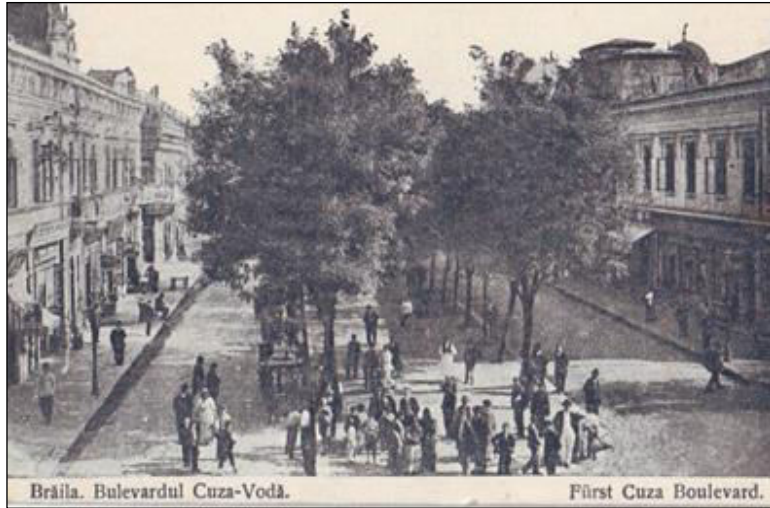
Conștient de rolul deosebit de important pe care îl poate juca presa în susținerea cauzei pentru care lupta, G.S. Rakovski se hotărăște să scoată o publicație periodică în capitala Principatelor Unite și, drept urmare, la 13 octombrie 1863 înaintează o cerere Ministerului de Interne pentru obținerea autorizației de apariție a unui ziar, săptămânal, redactat în limbile română și bulgară. Cererea este aprobată de însuși Mihail Kogălniceanu, care era pe atunci ministru de interne și președinte al Consiliului de Miniștri, astfel că la 8 martie 1864 iese primul număr din *Bădușnost* (Viitorul).⁴ Evenimentul este salutat cu multă căldură de publicațiile vremii: *Buciumul* (7 martie), *Românul* (10 martie), *Aghiuță* (12 martie), *La Voix de la Roumanie* (24 martie) și *Reforma* (1 aprilie), care văd în noul periodic un mijloc de strângere a legăturilor de prietenie între cele două popoare, român și bulgar.

Ziarul, din a cărui redacție va face parte și B.P.Hasdeu, milita pentru coordonarea și unificarea acțiunilor celor două națiuni împotriva dușmanilor comuni, în primul rând turcii, iar sub raport social avea tendințe accentuat progresiste.⁵ Sloganul său era: „Balcanii popoarelor balcanice”. Alt punct important din programul acestei gazete prevedea „autonomia bisericii bulgare și introducerea limbii bulgare în biserică”. Împlinirea acestor dorințe nu se putea face însă decât prin lupta contra patriarhiei și a clerului grec, fapt care convenea și guvernului român, deoarece, după secularizarea averilor mănăstirești, patriarhia de la Constantinopol dezlănțuise o campanie de calomnii împotriva țării noastre.⁶

Nemăfiind sprijinită financiar de negustorimea bulgară din București, publicația sucombă după numai zece numere, la 17 mai 1864. În locul său, G.S.Rakovski scoate ziarul *Branitel* (Apărătorul)⁷, care încearcă să ia locul recent dispărutului periodic, situându-se pe aceeași poziție ideologică și culturală cu *Bădușnost* și fiind redactat de asemenea în ambele limbi: română și bulgară. Din păcate nu se cunoaște decât numărul din 25 iunie 1864⁸, astfel că nu se poate aprecia cu exactitate perioada de apariție. Același

Rakovski va mai fi scos la 1 iulie 1865 *Bălgarska Starina*. Din 1867 până în 1869 a apărut *Narodnost*, avându-l ca redactori pe I. Bogorov, I. Kasabov și I. Grudov.

La Brăila, alt centru important al emigrației bulgare din țara noastră, apare, în același an 1864, o revistă literară săptămânală, avându-l ca director, editor, redactor și tipograf pe H.D. Vakilidov, iar ca responsabil pe T. Petrescu. Revista *Zornița* (Lucefărul) nu se păstrează decât de la numărul 5 din 25 februarie 1864, dar se pare că primul număr trebuie să fi apărut pe la sfârșitul lunii ianuarie. La 28 iunie 1864 publicația își încetează activitatea, reapărând abia după eliberarea Bulgariei de sub dominația

otomană, la 1886.

Cea mai veche publicație bulgară tipărită în România s-ar părea că este însă *Bălgarska pcela* (Albina bulgară), prima revistă științifică a Societății Literare Bulgare – viitoarea Academiei Bulgară, care apare la Brăila la 31 mai 1863, sub redacția lui H.D. Vakilidov și a lui Ispas Popescu. Se consideră că această nouă gazetă nu e de fapt decât continuarea ziarului *Bălgaria*, editat între 28 martie 1859 și 25 martie 1863 la Constantinopol.⁹ Oricum ar fi, cele 71 de numere ale publicației, apărută până în octombrie 1864, și-au adus o contribuție substanțială la dezvoltarea ziaristicii bulgare în România, aflată în acel

moment la începuturile ei. Tot aici și tot în 1864 a apărut și publicația *Scieri religioase*.

La Bolgrad, din 1864 până în 1868 ar fi apărut *Scieri religioase pentru fiecare creștin*, numai în limba bulgară, având ca redactor și editor pe R.I. Blascov. Iar în 1868, tot aici și tot numai în limba bulgară ar fi apărut *Lucrare comună*, la Școala Centrală Bulgară din localitate.

De-a lungul anilor, în țara noastră își vor desfășura activitatea unii dintre cei mai de seamă scriitori și publiciști bulgari: Hristo Botev, Ivan Vazov, Vasil Levski, G.S. Rakovski, Liuben Karavelov, Dobri Voinikov, H.D. Vakilidov, Ivan Mănzov, D. Veliksin, V.D. Stoianov, Vasil Drumev, S.S. Bobcev, Ivan Kăršovski și alții. Ei vor scoate, la București, Brăila, Ploiești, Giurgiu, Turnu-Severin sau Tulcea, circa 60 de publicații, în paginile cărora vor milita pentru eliberarea Bulgariei de sub dominația otomană, pentru emanciparea socială și spirituală a poporului vecin și prieten.

¹ Pentru informații mai ample, vezi Jak Natan, *Bălgarskato văzrajdan* (Renașterea bulgară), ediția a II-a, Sofia, 1947.

² Cf. Stefan Stoianov, *Poiava i rezvoi na bălgarskiia periodicen peciat* (Apariția și dezvoltarea tipăriturilor periodice bulgărești), Sofia, 1936.

³ Petre Constantinescu-Iași, *Studii istorice româno-bulgare*, București, 1956, p. 128.

⁴ Nerva Hodoș și Al.Sadi-Ionescu, *Publicațiile periodice românești*, tom.I, București, Leibzig 1913, p.61.

⁵ Liviu Marian, *Bogdan Petriceicu Hasdeu. Schiță biografică și bibliografică*, București, 1928, p.9.

⁶ Nicolae Ciachir, *România în sud-estul Europei (1848-1886)*, București, 1968, p.78.

⁷ Petre Constantinescu-Iași, în *op.cit.*, p.124. În *Publicațiile periodice românești*, tom.I, nu e menționat.

⁸ De remarcat că la Biblioteca Națională din Sofia, cf.*Bălgarski periodicen peciat* (coord. Dimităr I. Ivancev), Ed.Nauka i iskustvo, Sofia, 1962, p.104, nu se află decât nr. din 19 iulie 1864.

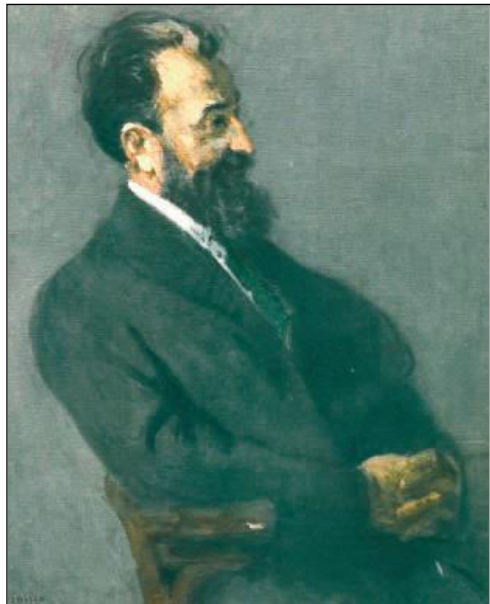
⁹ Sergiu Selian, *Istoricul presei brăilene*, Brăila, 1927, p.210, care reia informațiile din *Publicațiile periodice românești*, tom.I, p.62.

Acest material a fost prezentat pentru prima dată sub forma unei intervenții orale, scurte, la Congresul Internațional de Istorie a Presei, din 2-4 aprilie 2009, de la Iași.

O carte de vizită de la C.D. Fortunescu

Într-o revistă *Arhivele Olteniei* cumpărată acum vreo câțiva ani dintr-un anticariat bucureștean am descoperit o carte de vizită a profesorului, scriitorului și gazetarului craiovean C.D. Fortunescu. Are dimensiunile normale 6x9,5 cm și este imprimată pe un suport de carton obișnuit, de culoare gălbuie. Nu conține vreun mesaj important pentru istoria literaturii sau a presei, ci doar succinte *“bune urări pentru Anul Nou”*, însoțite de regretul că adresantul nu i-a răspuns lui Fortunescu nici după trei scrisori la rând.

.....Portret de Eustațiu Stoenescu....

Este deci o carte de vizită simplă, pe carton gălbui, cu numele posesorului și al calității sale profesionale imprimat cu litere aldine: «**Prof. C.D. Fortunescu, Directorul revistei “Arhivele Olteniei”**», urmate de trei rânduri scurte cu urări de Anul Nou: **“Vă roagă să primiți bunele sale urări pentru Anul Nou [text tipărit] cu regretul că, după trei scrisori ce ți-am adresat, nu mi-ai răspuns [scris de mână, cu cerneală neagră].”** În colțul din dreapta jos, cu litere de tipar, numele localității posesorului cărții de vizită: **Craiova**.

Se vede că textul imprimat al cărții de vizită era unul general, valabil însă pentru persoane față de care scriitorul păstra forma de plural impersonal *“vă roagă”*, după care se adresează destinatarului necunoscut la persoana a II-a singular: *“ți-am adresat”*, *“nu mi-ai răspuns”* – ceea ce denotă o anumită apropiere amicală dintre cei doi interlocutori.

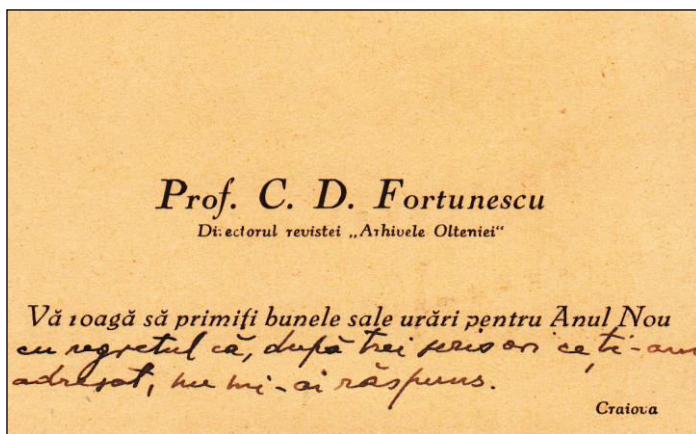
Const. D. Fortunescu (1864, Craiova – 1965) a fost profesor de limba și literatura franceză în urbea natală, unde își va desfășura și prodigioasa sa activitate literară și gazetărească.

Prof. C.D. Fortunescu e cunoscut ca un cărturar cu mare dragoste față de Craiova și oamenii săi, având o contribuție esențială la dezvoltarea vieții culturale în Bănie. A înființat Societatea *“Prietenii Științei”* în 1915, revista *Arhivele Olteniei* în 1922, pe care o va conduce, alături de Ch. Laugier și un comitet, până în 1943, precum și Filiala Arhivelor Statului în 1931. A fost și un pasionat bibliofil și colecționar de opere de artă.

Ca ziarist, și-a început activitatea încă de pe băncile Liceului *“Carol I”* din Craiova, când a fost cooptat de profesorul său și gazetarul Gh.T. Buzoianu în colectivul editorial al *Revistei Școlii*, apărută în 1891. În aprilie 1922 scoate revista de *“literatură, știință și artă”* intitulată *Năzuința*, împreună cu Elena Farago, care era secretară de redacție, George Murnu, Ion Dongorozi, C. Gerota și I.B. Georgescu.

În același an 1922, încă din ianuarie fondează cu Ch. Laugier și alții *Arhivele Olteniei*, revistă cu profil enciclopedic, privind istoria culturii materiale și spirituale din Oltenia, cu o lungă existență și cu o rezonanță aparte în cultura românească interbelică. Revista apare la Craiova, la început trimestrial (ianuarie-decembrie 1922), când C.D. Fortunescu este secretar de redacție, apoi de șase ori pe an, din ianuarie 1923 până în decembrie 1943.

Prin urmare, este greu de precizat din ce an datează alăturata carte de vizită, căci nu am reținut din ce număr de revistă a căzut, abia de curând venindu-mi ideea să valorific acest document literar-gazetăresc. În plus, trebuie să precizăm că profesorul C.D. Fortunescu a fost directorul publicației din 1922 până în 1943. (C.Poenaru) ■

STUDII • CERCETĂRI • EVENIMENTE

■■■ Normalizarea vieții politice și culturale.

Alegerile din 16 noiembrie a.c. au dat un câștigător neașteptat. Un sas, fost primar al Sibiului, oraș pe care l-a transformat în Capitală culturală europeană, calm, ordonat, tenace și meticolos, care promite să facă din România „țara lucrului bine făcut”. Am avut inspirația ca în nr.9-10 din septembrie-octombrie a.c. al buletinului nostru să publicăm, cu mult înainte de alegerile finale, o reproducere după p.1 a unui ziar de campanie scos de PNI pentru susținerea candidatului său. Susținut masiv și entuziast de tinerii din diaspora dornici să vadă o altfel de politică prezidențială la București, ca și de rudele și părinții din țară ai acelor tineri care îi vor înapoi acasă, să aibă locuri de muncă, condiții civilizate de trai și un viitor mai liniștit și mai bun – a ajuns președinte al României cetățeanul român de etnie germană Klaus Werner Iohannis. Așteptăm Marea Schimbare, o normalizare a vieții politice și culturale, o intrare a societății noastre pe făgașul ei de civilizație și prosperitate. Sperăm ca și presa să-și regăsească bunul-simț și corectitudinea profesională.

■■■ Ziarul cu cel mai mare tiraj din România.

Acesta este, conform unei postări a jurnalistului Cătălin Tolontan de pe blogul său, săptămânalul *Kaufland*, editat de un hipermarket.

Publicația are 28 de pagini și conține aproape exclusiv reclame ale produselor hipermarketului Kaufland. Se difuzează în 3,5 milioane de exemplare, cum nici *Scânteia* pe vremuri nu visa să ajungă. Azi *România liberă*, cel mai vândut ziar politic de calitate din România, are 25.000 de exemplare, *Click*, cel mai vândut tabloid, ajunge la 140.000, iar *Gazeta Sporturilor*, cel mai vândut ziar de sport, depășește cu puțin 30.000 de exemplare. Un editorial, o investigație sau o campanie în *Kaufland* ar zdruncina Guvernul, ar schimba legile.

■■■ Radio Moldova. Este un post de radio regional care a funcționat în ultimii ani ai celui de-al doilea război mondial, în timpul regimului antonescian. De fapt, este vorba de postul „Radio Moldova” de la Iași, înființat la 2 noiembrie 1941 și având o putere de 100 W. A căpătat denumirea de *Radio Moldova* la începutul anului 1944, când a fost folosit – conform site-ului Societății Române de radiodifuziune - ca principal post de propagandă românească și anti-propagandă sovietică. Sub presiunea ocupării nord-estului României de către Armata Roșie și înaintarea acesteia spre Prut, la 18 martie 1944 postul de radio este evacuat la Bod, în Transilvania, de unde va emite în continuare până la 23 august același an, când trupele sovietice ajung la București și impun un nou guvern. El va fi desființat ca urmare a acordului de armistițiu din 19 aprilie 1945, în care se prevedea și restituirea tuturor materialelor radiofonice către URSS. În curând, vom publica informații inedite despre odiseea acestui post de radio intitulat *Moldovița*.

■■■ 115 ani de la prima revistă de probleme distractive.

S-au împlinit 115 ani de la apariția revistei *Chestiuni de rezolvat*, „publicație distractivă familială” apărută la 1-15 mai 1899 la București. Ea conținea numai șarade, enigme ilustrate și aritmogrife. Prima publicație modernă de cuvinte încruciate, cu apariție îndelungată până azi, este *Rebus*, scoasă în 1957 de N.Gh. Popescu-Pietrari, numit apoi cu apelativul Rebus.

■■■ Ziarele diverselor ocupații profesionale.

Consultând cataloagele publicațiilor periodice, veți găsi titluri care fac referire la cele mai neobișnuite bresle sau ocupații profesionale: *Gazeta frizerilor și bărbierilor* (Tg.Mureș, 1925-1931), *Gazeta maziilor și razeșilor bucovineni* (Cernăuți, 1910-1914), *Gazeta ceasornicarilor și bijutierilor români* (Cluj, 1922-1927), *Gazeta lăptăriilor* (Timișoara, 1926-1928), *Gazeta brutarilor* (Timișoara, 1931-1940), *Fusul și suveica* (București, 1948-1958), *Gazeta morarilor* (București, 1916-1925, 1927-1941, Brașov, 1924), *Gazeta sobarilor* (București, 1912-1913), *Buletinul târgului de vite din Iași* (1897-1898) și chiar... *Gazeta chirișului* (București, 1919-1920). Nu am reținut aici titluri precum *Textila*, *Hidrocentrala*, *Tractorul*, *Agricultorul* etc. și altele la fel de comune. Unii le ignoră, spunând că în ele nu s-a făcut gazetărie propriu-zis, dar ele există și nu se poate face abstracție totală de ele. Multe au articole și informații interesante.

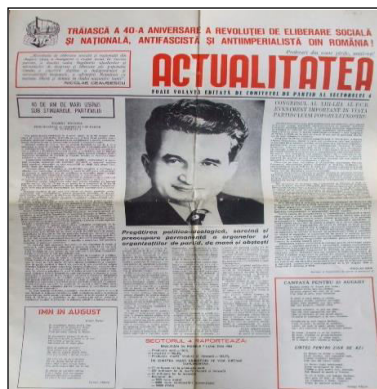
BULETIN A.R.I.P. (neoficial)

Anul I • Nr. 1 • 22 aprilie 2013 • București • 8 pagini

Congresul Național de Istorie a Presei Ediția a VI-a București, 18-20 aprilie 2013 “Elita culturală și presa”

În zilele de 18,19 și 20 aprilie 2013, la București s-a desfășurat.....

■■■ **Proiectatul *Buletin A.R.I.P.* din 22 aprilie 2013.** Așa arăta prima pagină a *Buletinului Asociației Române de Istorie a Presei (A.R.I.P.)*, pe care am intenționat să îl scot imediat după terminarea Congresului Național de Istorie a Presei, ediția a VI-a de la București, din 18-20 aprilie 2013. Cum nu am găsit atunci înțelegere la conducerea ARIP, am renunțat la idee, fie și în forma sa “neoficială”. Nu vroiam să creez tulburări și disensiuni în cadrul ARIP, la care țineam foarte mult. Am crezut că era preferat altcineva să facă acest lucru. Sau măcar să posteze informațiile respective pe site-ul oficial al ARIP. M-am înșelat. De aceea, după discuțiile contradictorii și incidentul din ianuarie 2014 cu conducerea ARIP, relatat pe larg în nr.1/ianuarie 2014 al *Buletinului de Istoria Presei*, am hotărât să mă retrag din Asociație și să creez un Centru independent de cercetare în domeniul Istoriei presei, care să aibă propriul său organ de informare lunară. Și iată-ne acum la un an de activitate rodnică, ajunși deja la nr.12. Vom continua, ca particulari. Independenți de orice formă birocratică de împiedicare a inițiativei proprii și a liberei exprimări.

■■■ **Foile volante – mărturii ale istoriei.** Sunt destule biblioteci publice care nu le colecționează, pe motiv că sunt doar forme tipărite ale fostei propagande a Partidului Comunist, de tristă amintire. Sunt, într-adevăr, printre mijloacele cele mai recomandate de PCR pentru răspândirea politicii sale în rândul oamenilor. Dar sunt în același timp și mărturii scrise ale unei realități istorice de care nu putem face abstracție dacă vrem să ne cunoaștem cu adevărat trecutul. După unele estimări ar exista câteva zeci de mii de titluri din perioada 1945-1989, multe rămase în colecțiile fostelor comitete județene de partid. Dar au existat foi volante încă din Evul Mediu, o atestă colecțiile de la Biblioteca Academiei.

În foto: *Actualitatea*, o foie volantă editată de Comitetul de partid al Sectorului 4 din Capitală cu ocazia celei de-a 40-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă din România

Director: CONSTANTIN POENARU

Redacția: C. P. 5-50, 053020 București, 5 • tel. 0745/95.29.81

Adresa de contact online: ccpoenaru@gmail.com